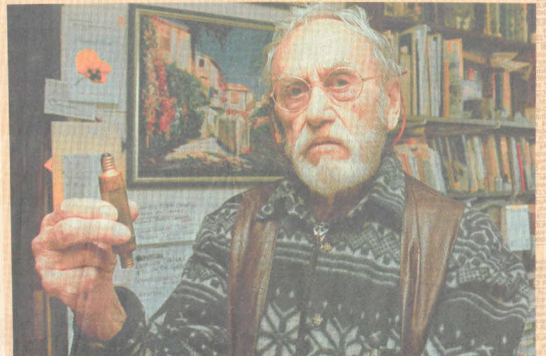

Zoon van Leonard Bal wil eerherstel van Philips

„M'n vader was uitvinder
RADIOLAMP...“

Zoon Leonard Jan (86) houdt de radiolamp van zijn vader vast. „Ik kan pas tevreden inslapen als mijn vader de erkenning krijgt die hij verdient.“

FOTO: AXIPRESS

„Maar zijn ontwerp werd op beurs gestolen...“

In geen enkele encyclopedie is een plaats ingeruimd voor Leonard Bal (1881-1946). Uitgezonderd een aantal radio-deskundigen met historisch besef gaat

bij vrijwel geen enkele Nederlander een lampje branden als de naam Leonard Bal valt. Volgens zijn zoon Leo-

nard Jan (86) moet daar op het keerpunt van de 20ste en 21ste eeuw verandering in komen. Zijn vader zou

namelijk de eerste Nederlandse radiopionier zijn geweest. „Ik kan pas tevreden inslapen als mijn vader de erkenning krijgt die hij verdient.“

door EMILE BODE

LELYSTAD, zaterdag
Ooit was Leonard Bal heel evenities beroemd. Koningin Wilhelmina en prins Hendrik schudden hem zelfs de hand en feliciteerden hem met zijn fantastische vinding. Maar dan moeten we wel terug naar maart 1918. De Eerste Wereldoorlog waart nog rond in Europa en in het neutrale Nederland vindt de eerste radiotoonstelling plaats in de grote zaal van de dierenruimte van Den Haag.

De drukbezochte expositie valt eigenlijk een beetje tegen. Het publiek kan weliswaar morse- en radiotoestellen opvangen, maar uitsluitend via een hoofdtelefoon en dus zonder versterking. Maar dan voltrekt zich bij standnummer 33 een klein wonder. Daar staat Leonard Bal, directeur van elektrotechnisch bureau Bal uit Breda en op dat moment in radiokringen een volstrekt onbekende.

Zijn zelfgebouwde radiotoestel bezit de allereerste Nederlandse radiolamp die versterking van de ether signalen mogelijk maakt. Hij laat zelfs het tijdschrift van Parijs door de dierenruimte schalen. De concurrentie is sprakeloos. Daar waar de grote technici, Philips voorop, falen, slaagt een relatieve buitenstaander er wel in om radiosignalen te versterken dankzij een ingenieuze terugkoppeling.

Leonard Bal moest nu wel in één klap wereldberoemd worden en zijn ontdekking voor veel geld aan de gloeilampfabriek in het zuiden des lands verkopen.

Dus niet.

Misgund

Zoonlief Leonard Jan zegt: „Er zijn rare dingen gebeurd in 1918. Mijn vader had het succes misgund. Na afloop van de eerste dag van de radiotoonstelling ging hij even terug naar zijn stand. Wat bleek: zijn lamp was gestolen. De volgende dag keerde hij terug en tot zijn stomme verbazing was de lamp weer in de radio-ontvanger teruggeplaatst.“

De dader ligt op het kerkhof, maar volgens Leonard Jan is het wel heel vreemd dat Hans Izderda twee maanden later een radiolamp ontwikkelde, identiek aan de Bal-lamp. „Izderda kreeg patent op deze zogeheten IDEEELAMP, die door Philips als eerste Nederlandse lamp in productie werd genomen. Een jaar later klinkt er uit de eerste radiotoestellen sprakeloos en muziek. De stormachtige opmars van de radio begint, maar mijn vader heeft het nakijken.“

Hans Henricus Schotanus á Steeringa Izderda staat in alle naslagwerken omschreven als de man die de eerste radiolamp ontwikkelde. Leonard Jan zegt: „Ik denk dat Steeringa, toen al be-

■ Nadat Leonard Bal in 1918 de eerste radiolamp uitvond, kwam de ontwikkeling daarvan in een stroomversterking.

FOTO RECHTS: ALDOLLESIE

kend in de radiowereld, stinkend jaloezers was op mijn vader.“

Maar waarom heeft Leonard Bal geen patent op zijn vinding aangevraagd? „Heeft-ie wel gedaan“, zegt de zoon. „Ik bezit zelfs de fotokopieën. Op 9 april 1918 vroeg hij octrooi aan op een lamp-detector en schakeling in een radiotoestel. Het octrooi werd echter nooit verleend, omdat hij zijn lamp al in de handel had gebracht.“

Het meest ergert Bal junior zich aan het feit dat Philips nog steeds de vindingen van haar eigen laboratorium roemt en de naam Bal volstrekt negeert. „Samen met mijn neef en historicus Hays van den Oever heb ik ontdekt dat in de Philips-koerier van 1958 doodleuk wordt beweerd dat niet mijn vader, maar Izderda de eerste radiolamp demonstreerde. Dat is antoonbaar geschiedvervalsing! Daarom verlang ik van Philips een verklaring dat mijn vader als eerste een werkende radiolamp demonstreerde. Daar heeft mijn ouwe heer recht op.“

Vreemd genoeg heeft 'de jonge' Bal verzuimd Philips op de hoogte te stellen van zijn naspeuringen. Dan wordt het erg lastig eerherstel af te dwingen. „Ik dacht: dan moet ik vechten tegen Goliath en dat haalt toch niets uit. Maar nu u er over begint: ik denk dat ik maar eens in de pen ga klimmen.“

Overigens heeft Leonard Bal in kleine kring wel enige erkenning gekregen. Zo werd in 1994, tijdens een grote radiotoonstelling in

het Omroepmuseum in Hilversum, toegevoegd dat Bal in 1918 een prestatie van formaat had geleverd.

Zelfs de heer Otten van de Philips Archiefdienst kent onze radiobeld. „Ik breng hem in verband met een radiobuis“, zegt hij afgemeten. Dan is het stil en zoekt hij in het omvangrijke Philips-archief. De spoeling is flinterdun. Otten moet erkennen dat in de eigen publicaties de naam Bal ontbreekt.

Jaloezie

De zoon zegt: „Philips heeft de vinding van mijn vader stevast gekleineerd. Er werd indertijd zelfs gunggereerd dat hij de ontdekking had gepikt. Allemaal jaloezie! Vrijwel niemand heeft de moeite genomen zich in het leven van mijn vader te verdiepen.“

Leonard Bal blijft een creatieve persoonlijkheid. Hij werkte in Engeland als horlogemaker en graveur en terug in Nederland begon hij een elektrotechnisch bureau in Breda. Zijn zoon zegt: „Ik weet niet beter of mijn vader pruste in zijn vrije tijd altijd aan radio's. Waarom hij slaagde waar anderen faalden, weet ik niet. Maar vaak is de verklaring heel simpel. Ze bestonden veren al tientallen jaren, maar een volstrekt onbekende bedacht dat je daar ook buitengewoon nuttige wasknijpers van kon maken.“

Hij opgespoorde documenten blijkt dat Bal, ruimschoots voor dat hij zijn radiolamp in 1918 de-

monstreerde, zijn vinding al verkocht aan rijke Nederlanders voor het toentertijd astronomische bedrag van f 800. Zij konden zodoende het militaire morseverkeer in Europa opvangen en ontcijferen.

Waarom heeft hij zo lang gewacht zijn ontdekking wereldkundig te maken? „Dat is heel simpel“, antwoordt de zoon. „Ons land was neutraal in de oorlog en er was een luisterverbod door de regering afgekondigd. Mijn vader verkocht de lampen stiekem aan overigens zeer invloedrijke lieden. Hij heeft er aanvankelijk machtig veel geld aan verdiend, want in die tijd hadden we een automobiel en een motorjacht voor de deur.“

De productie van de Bal-lamp werd gestaakt nadat Philips op de markt verscheen en al snel verbeteringen aanbracht. „Mijn vader kwam niet meer aan de bak“, zegt de zoon. „Telugesteld verkocht hij in 1921 al zijn bezittingen en vertrok met ons naar Engeland. Daar stak hij al zijn geld in een Tsjechische porseleinfabriek in de stomme verwachting in Engeland te kunnen concurreren met Wedgwood. Na drie jaar keerden wij berooid terug. Hij kreeg gelukkig een baan als vertegenwoordiger van de Franse radiofabriek Ducretet en bouwde reeds in 1927 een radio om tot autoradio. Ach, hij kwam er weer bovenop, maar heeft nooit meer de welstand van weleer bereikt.“

Leonard Jan houdt zich pas een paar jaar bezig met het eerherstel van zijn vader. „Ik kreeg een uitnodiging van de Franse radiofabriek Ducretet en bouwde reeds in 1927 een radio om tot autoradio. Ach, hij kwam er weer bovenop, maar heeft nooit meer de welstand van weleer bereikt.“

Leonard Jan houdt zich pas een paar jaar bezig met het eerherstel van zijn vader. „Ik kreeg een uitnodiging van de Franse radiofabriek Ducretet en bouwde reeds in 1927 een radio om tot autoradio. Ach, hij kwam er weer bovenop, maar heeft nooit meer de welstand van weleer bereikt.“

„Dan staat hij op, schuift naar een dressoir en pakt een brillenkoker. Uit een beschermde laag van schuimrubber komt de radiolamp tevoorschijn. „Dit is de Bal-lamp uit 1918, indertijd gelazen door het bedrijf Pope. Het Omroepmuseum doet er een moord voor om deze unieke lamp in bezit te krijgen. Maar zolang ik leef, houd ik hem zelf. Ter nagadachten aan mijn bijzondere vader.“